

### 3 ljudverk

Länsmuseet Murberget, till 9 aug.

Länsmuseet fortsätter årets satsning på ljud med att i sommar visa tre olika ljudinstallationer på friluftsområdet. Peter Bryngelssons "Torterad till ljuvaste musik" och Marie Kretz "Ta Kymatika" visas i Rådhuset, och Stafanie Wuschitz "Interactive Mobile Storytelling" kan man följa i en tur från Handelsboden, via Skolan och Ångermanlandsgården, till Prästgården. Medan Bryngelssons och Kretz verk uppehåller sig väldigt påtagligt fysiskt vid den mänskliga kroppen, ger sig Wuschitz på en poetisk upptäcksfärd i den svenska bondekulturens minne.

Tortyr ger omedelbart bilder av sträckbänk, piskslag och allehanda fysiska plågsamma metoder för att få en fånge att tala. Men att musik, denna själens lindring, också kan vara den mest diaboliska tortyren tänker man inte i första taget. I fyra år har Peter Bryngelsson, mest känd som musiker men nu alltmer verksam som gränsöverskridande samtidskonstnär, studerat förbindelser mellan musik och tortyr. I en specialbyggd svart kammare på Rådhuset har han rekonstruerat en tortyrsituation med olika typer av musik som använts i världen. Som besökare kan man, om man vågar, inta offrets plats på en stol med en svart huva över huvudet. Men här kan man styra volymen själv, från normalt lyssningsljud till tortyrvolym. Vill man inte riskera hörseln kan man alltid försöka tänka sig hur det låter på mer outhärdlig nivå. Ett dussintal musikstycken spelas upp och i programbladet ges bakgrunder till deras användningar, som Metallicas "Enter Sandman" i Abu Graib-fängelset, Radetzkymarschen av Strauss vid militärkuppen i Chile 1977, och "Stilla natt" i de tyska koncentrationslägren, kompletterat med andra ljudkompositioner av typen barnskrik och sk vitt brus. Det skrämmande är att musik som man gillar, när den spelas oupphörligt och på högsta volym, vänder på föreställningen om gott och ont. När jag lyssnade mig igenom listan var det ändå "vitt brus" som skakade mig mest. När ljudet inte ger några bilder som man kan orientera sig vid, eller "höra" som tillflyktspunkter, blir upplevelsen dubbelt plågsam som en ständigt surrande tandläkarborr i huvudet. Peter Bryngelssons verk är effektivt i sin enkla form, man kan knappast ta miste om kritiska syftet. Dessutom ger det anledning att fundera rent allmänt kring musiken och ljudets betydelser, hur mycket som är avhängt platsen och situationen för lyssnandet, ens egna känslor vid tillfället, huruvida musiken har en egen moral eller om det bara beror på hur den används. Som många känner igen kan uppskruvad hårdrock vara just den vitamininjektion man behöver, samtidigt som bomullsinlindad svensktopp på låg volym kan vara rena tortyren. Men då tänker man inte på vad ordet egentligen betyder.

Om den skadade människokroppen, som effekter av tortyr och sjukdomar, handlar också Mari Kretz installation om. Men här är den yttre formen rena motsatsen till Bryngelssons. På tre vita mindre bord med tunna vattenskikt verkar det först inte hända något. Men snart hörs lågmält dova pulsslag i rummet vilka i sin tur sätter vattenytorna i gungning. Vågrörelser tecknar av sig i symmetriska mönster, snabbt uppdykande och lika snabbt försvinnande ut mot kanten av bordet. Ljuden som alstrar bilderna kommer från inspelningar som Mari Kretz gjort vid sjukhus, som hjärtslag, lungljud och ohörbara signaler från kroppen. Sedan ljuden bearbetats och förstärkts och förmedlas som vågor i vatten visualiseras deras rörelser, och eftersom det rör sig om olika våglängder skapas olika mönster av varierande komplexitet. Den märkliga transformationen, från ljudet av ångestfyllda pulsslag till vackra vågmönster på borden, kan man å ena sidan tolka som en rent fysikalisk eller vetenskaplig process där ljudvågorna så som logiskt fortplantar sig i det närmast liggande materialet. Vi konstaterar vad ljudet skapar i vattnet. Mera intrikat och konstnärligt laddad är den känslomässiga eller filosofiska fråga som uppstår. Hur kan ett sjukt människohjärta skapa sådana vackra bilder? Det är svårt att undvika en jämförelse med kvantfysikens upptäckter eller mystiska svar de får i bilderna av de minsta beståndsdelarna i materian, när de pratar om kontakt med en större och ofattbar

mening. Mari Kretz ljudverk är förmodligen det mest krävande och mångtydiga av de tre på Murberget. Men som besökare måste man ge sig både tid och tålamod.

När det gäller österrikiskan Stefanie Wuschitz bidrag är det ett krav på besökaren att denne har med sig en mobiltelefon med funktionen Bluetooth. I de nämnda gårdarna visar hon poetiskt underfundiga teckningar kopplade till gamla folksägnar. Berättelsen utvidgas i det meddelande som i närheten av bilderna sänds ut till mobilen. Där kan man se ytterligare bilder och läsa en sagotext som binds samman på de fyra platserna med start i Handelsboden. Genom att trycka ned en knapp i mobilen kan man också höra prov på kulning, den egensinniga sångvariant när man förr lockade på kor vid fåbodar. Den komplexa förbindelse som uppstår i Wuschitz verk, med det fysiska besöket i en kulturhistorisk byggnad och betraktandet av en verklig teckning, som leder till en gammal berättelse i bild och text i en telefon och mynnar ut i ett historiskt ljud i hörsnäckan, kan man se som en språngbräda mellan tid och rum, ett upphävande av skillnaderna mellan då och nu, mellan långt borta och här, men även mellan verklighet och illusion. Genom att spara meddelandena kan besökaren ta med sig berättelsen och till exempel lyssna till kulningen i skogen bakom museet, kanske till och med våga sig på att pröva sin egen röst. Ambitionen bakom det interaktiva verket är att ge publiken möjligheter att skapa nya och egna berättelser, att kort sagt ge nytt liv i historien.

Om Stefanie Wuschitz verk ska fungera, och för den delen även de två andra, krävs att tekniken fungerar och att man följer anvisningarna. Kruxet kan vara i Wuschitz fall om man inte har den aktuella typen av mobil, och enligt programbladet då hänvisas till att låna en i receptionen. När jag frågade efter en sådan kunde man dock inte hjälpa mig, och ingen visste vad det berodde på eller var man kunde få tag i telefoner. När jag kom till Peter Bryngelssons verk var inget ljud påslaget i rummet utan jag fick via en del förfrågningar till slut hjälp av personal i en närliggande byggnad, och ljudet kunde startas. Praktiska problem är ju inget ovanligt snarare mer regel än undantag när det gäller utställningar med speciell teknik, och speciellt i början innan allt trimmats in. Men blir ändå lite förvånad eftersom ljudet just är huvudkomponenten i de tre nya verken.

Hur som helst, också betydelsen av spontan publik interaktivitet ska inte underskattas. Och det finns ganska mycket att hämta i sommarens visningar på Murberget, i de tre ljudverken men också att se dem i olika relationer till huvudutställningen Ljudlabyrint.

Text och foto: Jan K Persson  
090625